

психолога може бути сформована або удосконалена протягом навчання у ЗВО та в подальшій професійній діяльності. Водночас існує певне коло несприятливих для професійної діяльності якостей, можливості корекції яких під час навчання обмежені. Наявність цих якостей у подальшому визначає низьку ефективність професійної діяльності, надмірне перевантаження та перенапруження особистості, велику кількість професійних помилок у подальшій діяльності в сфері взаємодії «людина-людина». Саме тому, невід'ємною частиною підготовки фахівців-психологів незалежно від галузі їхньої майбутньої діяльності мають бути case-study методи навчання як інструменти, що дозволяють майбутнім професіоналам застосувати теоретичні знання до вирішення практичних завдань під час навчання у ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошонько Г. А. Психолого-педагогічний супровід професійного становлення майбутнього психолога / Г. А. Кошонько // Розвиток особистості в освітньому процесі: психодіагностика, психопрофілактика, психокорекція та формування : зб. матеріалів регіон. наук.-практ. конф. (22-23 січ. 2015 р.) / за наук. ред. М. І. Томчука.– Вінниця: ВІНДРУК, 2015. – С. 69-73.
2. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія / О. М. Кокун. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2012. – 200 с.
3. Крикля К. П. Психологічні особливості професійного становлення майбутнього психолога в умовах сучасного суспільства / К. П. Крикля // Науковий вісник 2 (1). – 2012. – С. Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – 2 (1). – С. 409-417.
4. Панок В. Професійне становлення практичних психологів: досвід і перспективи / В. Панок // Психологія і суспільство. – 2013. – № 5. – С. 135-141.

УДК:378.14.015.62

ГОРБАТЮК Ю. П.

МИЦЕНКО Д. В., канд. пед. наук

РОМАНОВА А. С.,

СИМОН Д. Г.

Наук. керівник: **Миценко Д. В.**, канд. пед. наук

ЖФ КІБІТ, м. Житомир

ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підвищення якості підготовки майбутніх фахівців є одним із найважливіших завдань вітчизняної вищої освіти. У зв'язку з цим виникає необхідність з'ясування факторів, які впливають на успішність студента.

Метою нашого дослідження було виявлення основних якостей особистості, які найбільше впливають на отримання студентами високих оцінок із навчальних дисциплін.

Гіпотеза дослідження: рівень інтелекту, домінантність, високий рівень самоконтролю, відкритість, високий рівень мотивації до успіху найбільше впливають на рівень успішності студента.

З метою отримання емпіричних даних нами було підібрано такий комплекс психодіагностичних методик:

тест Р. Кеттелла (форма А) для оцінки індивідуально-психологічних особливостей особистості, тест включає в себе 187 питань та дає змогу оцінити особистість за 16 факторами;

тест Дж. Равена «Прогресивні матриці», який призначений для вимірювання рівня інтелектуального розвитку, вивчення логічності мислення;

тести Т. Елерса «Мотивація до успіху» та «Уникнення невдач», що призначені для виявлення мотивації до успіху та ступеня уникнення невдачі [1].

Для дослідження було взято вибірку кількістю понад 40 студентів другого-третього курсів ЖФ КІБІТ.

На першому етапі дослідження нами було відібрано психодіагностичні методики та онлайн-ресурси, за допомогою яких ми мали здійснювати тестування студентів – [3, 4]. Для проходження було створено файл, у якому були надані посилання для онлайн тестування кожному студенту. Нам знадобився комп'ютерний клас, в якому кожному студенту було надано файл із посиланнями та час для проходження тестів.

Після чого дані були зібрані та занесені в таблиці. Обробку результатів ми проводили за допомогою розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. При цьому використовували онлайн-ресурс для математичної обробки даних [2].

Результати аналізу й обробка отриманих в процес дослідження емпіричних даних підтвердили нашу гіпотезу лише частково.

Так, з усіх обраних нами 19 чинників лише один з них виявився таким, що на рівні статистичної значущості $p < 0.05$ позитивно корелює з середнім балом навчальної успішності. При цьому розраховане значення рангового коефіцієнту кореляції за Спірменом дорівнює $r_s = 0.36$. Отже, засобами математичної статистики нами було встановлено, що головною детермінантою успіху студентів в навчанні є рівень мотивації досягнення.

Мотивація успіху, безсумнівно, носить позитивний характер. При такій мотивації дії людини спрямовані на те, щоб досягти результату, бути першим.

Перед експериментом ми припускали, що мотивація досягнення позитивно впливає на навчальну успішність студентів, а саме їх наполегливість та бажання перемоги у тій чи іншій сфері діяльності.

Згідно з результатами експерименту ми можемо точно стверджувати, що кореляція між успіхом та успішністю досягла статистичного значення, а, отже, більшість студентів успішні в навчанні саме через те, що прагнуть бути першими.

Проте дещо неочікуваними виявились інші результати експерименту. Треба підкреслити, що всі інші досліджені нами фактори не корелюють з навчальною успішністю на рівні статистичної значущості $p < 0.05$. Проте, вважаємо за потрібне проаналізувати отримані результати.

Другим за значущістю чинником успішності визначено фактор «В» (низький інтелект " високий інтелект) за Кеттеллом ($r_s = 0.313$). З одного боку, емпіричні дані підтвердили нашу гіпотезу про істотний вплив інтелекту на навчальні досягнення. З другого – негативна кореляція свідчить, що низький рівень інтелекту більше впливає на успішність, ніж високий. Тобто низький інтелект суттєво обмежує навіть потенційну можливість студента відмінно вчитись. Водночас високий інтелект не гарантує значних академічних досягнень студента, є необхідною, але недостатньою умовою навчальної успішності. Це зокрема підтверджується показником кореляції інтелекту (за результатами теста Дж. Равена) ($r_s = 0.238$) з середнім балом успішності.

Високе місце зайняв фактор «Q2» (конформізм " нонконформізм) за Р. Кеттеллом ($r_s = 0.274$). Це стало досить неочікуваним, проте зрозумілим. На підставі цього ми дійшли висновку, що в сучасній освітній системі більше шансів на відмінне навчання мають конформісти, тобто люди, які не намагаються змінити систему, а підлаштовуються до її вимог, скоріше пливуть за течією, ніж обирають власний шлях.

Третім за впливовістю, виявився фактор «Q4» (розслабленість " напруженість) за Р. Кеттеллом ($r_s = 0.244$). Цей фактор характеризує внутрішню розслабленість, задоволеність потреб, зокрема фізіологічних; схильність сприймати перешкоди на шляху до досягнення мети як переборні.

Таким чином виявилось, що чим менше внутрішньо напружена людина, тим краще це позначається на навчанні.

Наступними за впливовістю було визначено фактори «F» (стриманість " експресивність) ($r_s = 0.228$) та «A» (замкнутість – товариськість) ($r_s = 0.227$). Ми інтерпретували цей факт наступним чином. На нашу думку, більш енергійні, емоційні та контактні студенти з високими значеннями факторів «експресивність» та «товариськість» мають більше можливостей показати свої знання та отримати за це високу оцінку. При цьому, заглиблені в себе студенти іноді навіть при наявності добрих знань не прагнуть демонструвати їх.

Практично на рівні попереднього чинника за впливовістю фактор «С» (емоційна нестійкість " емоційна стійкість) ($r_s = 0.223$). Це можна пояснити тим, що емоційна нестійкість, підвладність почуттям, лабільність настрою, мінливість інтересів заважають систематичному навчанню. Та, навпаки, більш працелюбні, реалістично налаштовані та психологічно витривалі студенти мають кращі потенційні можливості досягнути успіху в навчанні.

Схожий показник кореляції з успішністю ($r_s = 0.219$) фактору «Н» (боязкість – сміливість). Ми пояснюємо такий взаємозв'язок тим, що стримані й нерішучі студенти більше прагнуть перебувати в тіні, не ризикувати, що негативно позначається на їх навчальних досягненнях.

Певний рівень взаємозв'язку між успішністю та фактором «L» (довірливість " підозрілість) " ($r_s = 0.203$).

Мінімальним є вплив на успішність таких факторів як, фактор «G» (підвласність почуттям) " висока нормативність поведінки) " ($r_s = 0.136$), фактор «Q3» (низький самоконтроль " високий самоконтроль) " ($r_s = 0.193$), фактор «E» (підпорядкованість – домінантність) " ($r_s = 0.165$), фактор «N» (прямолінійність – дипломатичність) " ($r_s = 0.151$), фактор «Q1» (консерватизм – радикалізм) " ($r_s = 0.053$), фактор «M» (практичність) " мрійливість) " ($r_s = 0.049$), рівень мотивації уникнення невдачі (за Т. Еллерсом) ($r_s = 0.44$), фактор «I» (жорсткість " чутливість) " ($r_s = 0.031$), фактор «O» (впевненість у собі – тривожність) " ($r_s = 0.013$).

Багато чинників впливають на навчальні досягнення конкретного студента: інтерес до предмета, його необхідність, терпіння та наполегливість тощо. І, звичайно, не всі студенти мотивовані однаковими цінностями та потребами. Деякі будуть вмотивовані схваленням інших, інші – уникненням проблем.

Перед проведенням дослідження ми припускали, що інтелект найбільше впливає на навчальну успішність. Тому, отримавши результати, ми були здивовані. Проте, отримані емпіричні дані є, на нашу думку, дуже корисними. На підставі аналізу результатів дослідження ми дійшли висновку, що

викладач обов'язково має створювати в навчальному процесі ситуації, які дозволяли проявляти студентам їхнє бажання бути першими, задовольняти потреби в досягненнях, змагатися й перемагати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Леонид Фокич Бурлачук. – СПб. : Питер, 2007. – 688 с. – (3). – (Мастера психологии).

2. Математические методы обработки данных онлайн [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.psychol-ok.ru/lib/statistics.html>.

3. Каталог психологических тестов [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://psytests.org/test.html>.

4. Тесты онлайн в Online Test Pad [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://onlinetestpad.com/ru/tests>.

УДК:159.923.2:159.922

ГРИДКОВЕЦЬ Л.М., канд. психол. наук,
КІБІТ, м. Київ

ОСОБИСТІСНІ КРИЗИ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Протягом життя кожна людина проходить цілу низку особистісних криз, серед яких вікові, релігійні, соціальні та екзистенційні. Проте будь-яка криза іншого характеру також має особистісну основу, бо саме особистість є суб'єктом кризи і від самої особистості залежать наслідки переживання кризи. То ж до цього порядку криз ми можемо зарахувати кризи родинні, професійні, соціально-політичні.

Професійне становлення особистості у роботах вітчизняних дослідників розглядається в якості процесу формування професійної спрямованості, що передбачає розвиток «компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей людини» [5].

Серед наукових джерел заслуговують увагу дослідження В. А. Гупаловської, в яких виділено критерії професійної самореалізації. І хоча ці критерії опрацьовувалися на жіночий аудиторії, вони мають право на існування і в загальнолюдському контексті. Тож до базових критеріїв самореалізації можемо зарахувати:

відповідність діяльності принципу задоволення користі як для самої особистості, так і колективу, соціуму, світу;

досягнення цілей, здійснення планів – реалізація цінностей і сенсожиттєвих орієнтацій;

відчуття себе суб'єктом власної життєдіяльності, що можна розуміти як вміння приймати самостійні рішення і діяти згідно з ними, нести за них відповідальність – автономність;

відчуття власної спроможності, віра в себе, націленість на подальший творчий розвиток – пози-

тивне самоставлення, самоповага, креативність [3, с. 12].

Коли зазначені критерії втілюються в життя, особистість перебуває в стані професійної позаконфліктності з собою, колективом та соціумом. Натомість порушення комфорту особистості в кожній із зазначених зон призводить до кризових переживань.

У процесі професійного становлення та зростання виділяють такі етапи, перехід між якими проявляється у вигляді особистісних криз:

Стадія оптації – період формування професійних намірів (14-15 р.р.) початок професійного самовизначення (рання юність)

Стадія професійної підготовки, що передбачає проходження етапу переживання розчарування в отримуваній професії, сумніву в правильності професійного вибору.

Стадія професійної адаптації (наступає як правило по завершенні професійної освіти)

Завершальна стадія первинної професіоналізації (наступає в середньому після 3-5 років професійної реалізації. А при відсутності можливості професійного зростання часто-густо переживається особистістю у вигляді психічного напруження, думок про звільнення чи перекваліфікацію)

Стадія вторинної професіоналізації (в цей період особистість як правило проявляє фахову компетентність та високопродуктивну професійну діяльність).

Стадія майстерності (характеризується творчим підходом до здійснення професійної діяльності, що базується на професійному розвитку та активізованій потребі у професійній самореалізації та постійного самовдосконаленні.) Проте, професійна самоактуалізація нерідко зазначеного періоду лежить в основі надмірних вимог до себе та до інших.